

František Halas

český básník

* 3. 10. 1901 Brno, + 27. 10. 1949 Praha

František Halas patří k nejvýznamnějším českým básníkům 20. století. Nikdy nepřestala být hlavním zájmem jeho poezie snaha dotknout se záhad a smyslu lidské existence. V jeho díle se spojovala hluboká skepse a deziluze s hledáním pevného mravního řádu i potřebou nalézt pro toto usilování odpovídající básnickou formu.

Halasovo literární mládí je spjaté s Brnem, kde jeho otec František Halas byl předním dělnickým funkcionářem a rovněž příležitostným literátem. Zde se v letech 1920-21 učil v knihkupectví, tady organizoval komunistickou mládež a psal do deníku Rovnost. Společně s B. Václavkem v Brně založil odbočku pražského Devětsilu, podílel se na Wolkerově manifestu Proletářské umění a jeho vlastní poezie byla v té době výrazně pod vlivem Teigeho programů. Na druhé straně Halas zná expresionistickou poezii Georga Trakla a také produkci křesťanského nakladatelství Josefa Floriana Dobré dílo. Halasova první knižní sbírka Sépie (1927) tak sice ještě v mnohém odpovídá poetistickému duchu smyslovosti a fantazie, ale již značí obrat k subjektivnímu hledání mravních hodnot. Halasův debut velmi ocenil F. X. Šalda. Odpoutání od avantgardistického kánonu je ještě zřejmější ve sbírce Kohout plaší smrt (1930), v níž se objevují pro Halase typické motivy zániku, chorobnosti, zmaru, tlení, a především smrti, jež však není jen koncem, ale i předznamenáním nového života.

Halas v té době již čtyři roky (od jara 1926) pracoval v pražském nakladatelství Orbis. Přátelil se s J. Seifertem, V. Nezvalem, V. Holanem, ale velmi blízce i s katolickým básníkem J. Zahradníčkem či J. Horou, jemuž věnoval sbírku Tvář (1931), která je na rozdíl od dvou předchozích výrazně melodičtější (k této sbírce pak v pozdějším vydání z roku 1933 připojil sbírku Hořec). Litanická báseň Staré ženy (1935), v níž se síla soucitu spojuje s monumentální tragičností, vyvolala vášně v kruzích levice, politicky jinak blízkých Halasovi. S. K. Neumann psal o maloměšťáckém motivu, katolické obrazotvornosti a kňouravém pesimismu a reagoval na Halasovu báseň poémou Staří dělníci.

Ve sbírce Dokořán (1936) se objevují motivy tíživé politické situace (nástup fašismu) a Halas se tu hlásí k své účasti v "boji na barikádách". Ale i zde ční svěhlová zahryzlost do kostí nicoty (Miroslav Červenka) v básni Nikde, v přívalu expresivních, kakofonických slov pojmenovávajících nicotu.

O Halasově básnické sbírce Torzo naděje (1938) J. Hora napsal: Až se bude číst po letech, zatají čtenář dech, neboť v ní nalezne všechnu tragiku, všechno nadlidské napětí mysli, všechnu tíhu zkoušky, ale i všechnu mravní odvahu, kterou jsme našli, abychom od sebe odmítli nevěru a zoufání. Obsahuje básně bezprostředně vzniklé pod vlivem událostí roku 1938 (Praze, Zpěv úzkosti, Mobilizace) a díky mohutné působivosti jsou zřejmě nejznámějšími Halasovými texty.

V roce 1940 vydal Halas báseň v próze Já se tam vrátím, v níž se přimyká ke své konečně objevené krajině, kterou se od roku 1938 stal Kunštát na Moravě, a básnický cyklus Naše paní Božena Němcová, jenž patří do proudu uměleckých děl odkazujících k fundamentům české kultury (Vančurovy Obrazy z dějin národa českého). Rovněž to platí pro sbírku Ladění (1942), s lyrikou nejen reflexivní, ale i obranně politickou.

Halas v letech 1936-42 redigoval edici začínajících autorů První knížky v nakladatelství Václava Petra. Účastnil se i spisovatelské rezistence během okupace (spolu s V. Černým a J. Palivcem) a na jejím

konci se musel skrývat. Po válce se vrhá do společenské činnosti: stává se předsedou Syndikátu čs. spisovatelů a poslancem Prozatímního shromáždění, pracuje na ministerstvu informací. Ovšem spolu se svým otcem veřejně odmítal praktiky KSČ už na její cestě k moci a to mu opravdoví soudruzi – především L. Štoll a V. Kopecký – nikdy nezapomněli. Nesmířil se ani s poúnorovými čistkami a cenzurními praktikami, nevstoupil dokonce ani do totalitního Svazu čs. spisovatelů. Halas se také nikdy nepřidal k opěvování Stalina a i ve sbírce V řadě (1948) neztrácí svou osobitost.

Poslední Halasova sbírka A co mohla vyjít až roku 1957. Obsahuje básníkův testament, předznamenání toho, co přijde, varovné slovo do vlastních řad – báseň A co básník.